

פרשת לך – לך

הפרשות הקודמות בראשית ונח התמקדו בתולדות היקום, בדור המבול ודור הפלגה, במגדל בבל ובעומד בראשו נימרוד העריץ, שניסה למרוד ב-ד' והציג עצמו כמלך העולם במקום הבורא. בפרשת לך-לך מתמקדים הפסוקים באישיות אחת- אברהם אבינו, שחייה וחיי צאצאיה הופכים לנושא המרכזי שממנה מתפתח ההמשך. חז"ל מלמדים אותנו ש- 2,000 שנות התוהו שהתחילו בגלותו של האדם מגן עדן מסתיימות עם הופעתו של אברהם אבינו.

מי הוא אברהם ? מדוע נקרא "אברהם העברי"? במה הייתה שונה פעולתו של אברהם מקודמיו? הרי כבר לפניו חיו בעולם צדיקים שהאמינו באלוקים? מה היה חסר באדם הראשון, בחנוך, בנח, בשם, ובעבר שהאמינו באלוקים, אך לא הצליחו לחולל את המהפכה ההיסטורית-אמונית הגדולה שחולל אברהם? במה היה כוחו של אברהם שדווקא הוא התייחד להיות אבי האומה היהודית? חז"ל מספרים לנו שכבר בגיל 3 החל מסע הרוח של אברהם אבינו. במהלך חיפושיו אחר בורא לעולם פנה לאביו (תרח) ושאל אותו: "אבי, מי ברא שמים וארץ ואותי? אמו לו אביו: אלוהי ברא שמים וארץ וכל אלה. אמר לו אברהם הראה לי אלוהיך שמא יש בהם כוח לברא את כל אלה? מיד הביא (תרח) עבודה זרה שלו, והראה לאברהם. חזר אברהם לאמו ואמר לה: אמי עשי לי תבשילין נאים טובים ואביאם לאלוהי אבי אולי יקבלו ממני קרבני. מיד עשתה לו אימו מטעמים והביא אותם לאלוהי אביו, ונתן לפני הגדול שבהם, ואין קול ואין עונה. מיד נטל אש ושרפם והוציא הגדול שבהם לחוץ ונתן את האש בידו. כשחזר אביו לביתו ומצא אלוהיו שרופים אמר לאברהם: בני למה שרפת את אלוהי ? אמר: לא שרפתי, אלא הגדול שבהם קצף עליהם ושרפם. אמר לו: בני שוטה, וכי יש בהם כוח או יש בהם חיים שהם יכולים לעשות כל אלה? והלא אני עשיתם מעץ! אמר לו: ישמעו אוזניך מה שפיך מדבר, ואם אין בהם כוח, למה אמרת לי אלוהי בראו שמים וארץ?! הלך תרח וסיפר זאת לנימרוד. שאל נימרוד את אברהם למה עשית כן? אמר לו: אני לא עשיתי כן אלא הגדול. אמר לו נימרוד: וכי יש בהם כוח או יש בהם חיים שהם יכולים לעשות כל אלה? אמר לו: ישמעו אוזניך מה שפיך מדבר, ואם אין בהם כח, למה תניחו למי שברא שמים וארץ ותשתחו לעץ?! אמר לו נימרוד: אני בראתי שמים וארץ בכוחי! ". חוצפתו של נימרוד כנראה עברה לו בגנים מסבו חסר הבושה, חס, שאף הוא העז פנים כפי שראינו בפרשה נח ולא נהג כבוד באביו השיכור. בכוח ה"חמי" הזה נילחם אברהם לאורך כל דרכו.

הויכוח בין אברהם לנימרוד מייצג מלחמת עולם בין התפיסות שנתקלנו בהן כבר בפרשיות הקודמות. מצד אחד תפיסת דור הפלגה ונימרוד העומד בראשה, של אידיאולוגית ה-"אין אלוקים בארץ", ומאידך תפיסתו של אבי אומת האמונה שטוענת שבעולם ללא בורא יהפוך האדם לבורא! בעולם שכזה יהיה נתון עתיד האנושות לכפייתיות השתלטנית של הנימרודים השיקריים לתקופותיהם השונות. נימרוד שהרגיש מאוים מפני אברהם ציוה להשליכו לאור כשדים, לכבשן האש. אברהם ניצל מכבשן האש ע"י נס שהקב"ה עשה לו, נמלט לחרן ומאז יצא למלחמה גלויה בנימרוד ובשלטונו העריץ והכריז על מציאות ה' בעולם.

היציאה מחרן לכנען-

"לך-לך מארצך וממולדתך מבית אביך אל הארץ אשר אראך..."(בראשית י"ב, א'). אברהם שהתחיל להפיץ את האמונה באל אחד זכה למעמד מכובד ולהשפעה גוברת על האוכלוסייה. מדוע פתאום אברהם מקבל פקודה לעזוב הכול, להתנתק מכל הקשרים שהיו לו עד כה ולעלות לארץ

ישראל? הרי ההצלחה האירה לו פנים בחרן, האם בכנען יצליח יותר? מדוע כתוב בתחילת הפרשה "לך-לך"? מדוע הכפילות? מדוע לא מספיק לכתוב "לך"? חז"ל מסבירים לנו שבנקודה זו הקב"ה אמר לאברהם: הגיע הזמן שתתחיל להתמקד יותר בעם ישראל. הפסק להתעסק בגיור "הסביבה" והתחל להתמקד בעם שלך. זו כוונת הכפילות בפסוק "לך-לך". לך-לטובתך, להנאתך בשביל עצמך. בצעד זה של אברהם הוא העביר מסר לאנשי עירו המשתאים, שליחיד יש ערך שאינו מתבטל מול צורת שלטון כלשהי. בכך ביטא את מחאתו לשלטון הרודני, שהיה באותה התקופה.

מלחמת ארבעת המלכים מול החמישה - מלחמת הצדק והמשפט

מה הייתה מטרת מלחמת ארבעת המלכים מול החמישה? מי היה אמרפל? מי היה דמשק אליעזר? ויהי בימי אמרפל מלך שינער...עשו מלחמה את ברע מלך סדום ואת ברשע מלך עמורה.... (בראשית י"ד, א').... "ויקחו את לוט ואת רכושו בן אחי אברהם וילכו..." (י"ד, ב'). בפסוקים אלו מתוארת מלחמת ארבעת המלכים מול החמישה. המבנה של פסוק י"ב קצת מוזר "ויקחו את לוט ואת רכושו בן אחי אברהם" - האם גם הרכוש הוא בן אחי אברהם? מה כתוב פה? כמה מרתק יהיה להרכיב את משקפי חז"ל שמאפשרים לנו לראות ולהבין מלחמה זו שמופיעה בהמשך הפרשה באור ובהקשר הנכון. חז"ל מלמדים אותנו שאמרפל היה נמרוד שאמר לאברהם פול לכבשן האש (אמרפל= אמר+פל). השמות הנוספים של המלכים שהשתתפו במלחמה מעידים על רשע ורע שאפיינו אותם (ברשע, ברע...). בהמשך למלחמת העולם בין התפיסות שציינו, נימרוד לא סיים את מלחמתו. נמרוד זכר כיצד הרן שהיה אח של אברהם ואביו של לוט, התלבט האם ללכת בדרכו של אברהם או ללכת בדרכו של נמרוד. לאחר מותו של הרן אברהם פרש את חסותו על לוט. בשלב מסוים לאחר שחזרו ממצרים לארץ, מערכת היחסים בין לוט ואברהם התערערה ולוט ניפרד מאברהם ועבר לסדום ולחטאיה. נימרוד קפץ על ההזדמנות והחליט לשבות את לוט ולהחזירו אליו ובכך להשיג ניצחון גדול מול אברהם - זו הייתה מטרת המלחמה של ארבעת המלכים שבראשם עמד נמרוד. לא רק את לוט בקשו ארבעת המלכים לכבוש אלא גם את האידיאולוגיה שהביא מבית אברהם! לא רק בלוט הם ראו בן אחי אברהם אלא גם ברכושו. כל מה שהיה קשור/נלווה לאברהם ולחניכיו (ילדים, נשים, רכוש וכו') היה דבוק בריח של אדון העולם שנמרוד רצה להילחם בו ולשבות אותו. זו כוונת הפסוק "ויקחו את לוט ואת רכושו בן אחי אברהם" כלומר נימרוד והמלכים אשר איתו יצאו למלחמה בכל מה שאברהם ייצג ולקחו גם את הרכוש שמבחינתם גם הוא "בן אחי אברהם" - כלומר קשור לאברהם ודבוק בריחו של מלך הבירה.

תגובתו של אברהם - "וישמע אברהם כי נשבה אחיו וירק את חניכיו ילידי ביתו... וירדוף עד דן... וירדפם עד חובה אשר משמאל לדמשק, וישב את כל הרכוש וגם את לוט אחיו ורכושו השיב וגם את הנשים ואת העם" (י"ד, י"ד-ט"ז). למרות שלוט נטש את אברהם ופנה לסדום, אברהם היה מוכן למסור את נפשו ויצא לחלץ את לוט. חז"ל מלמדים אותנו (תרגום יהונתן) שמי שעמד יחד עם אברהם בראש המחנה היה תלמידו הגדול - דמשק אליעזר שהיה בנו של נימרוד! באותה מידה שנמרוד מנסה לכבוש את לוט לצד שלו, מנסה אברהם, להבדיל, לכבוש את אליעזר בנו של נמרוד לצד שלו. מגמתו של אברהם היא ללחום את מלחמת המשפט והצדק וללמד גם את נימרוד שיש מנהיג לעולם! ניתן לראות בפסוקים שאברהם ראשית השיב את כל הרכוש ורק אח"כ את לוט ואת כל רכושו. כלומר המגמה הראשונית לא הייתה הצלת לוט אלא השבת הרכוש הגזול לבעליו החוקיים, כדי לעשות משפט צדק ולתקן את העוול של נמרוד וחבורתו.

כשאברהם חזר ממלחמתו להשיב את הרכוש ואת כל מה שארבעת המלכים גזלו, מלך סדום יצא לקראתו ובפיו בקשה: "תן לי הנפש והרכוש קח לך, ויאמר אברם אל מלך סדום הרימותי ידי אל ד'... אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח מכל אשר לך ולא תאמר אני העשרתי את אברם, בלעדי רק אשר אכלו הנערים..אשר הלכו איתי הם יקחו חלקם" (י"ד, כ"א-כ"ד). מלך סדום גם הוא היה שרוי בתפיסה המוטעית של נמרוד לפיה הרכוש והעבדים שייכים לחזק ששולט, ולכן הוא ביקש מאברהם את הנפש כדי שימשיכו להיות לו עבדים ואת הרכוש הציע לאברהם. מובן מאליו שאברהם סירב שהרי מטרתו הייתה לעשות צדקה ומשפט ולהחזיר את הרכוש הגזול לבעליו. הדבר היחיד שאברהם הסכים הוא שלוחמי החזית ולוחמי העורף שהצטרפו אליו יקבלו את חלקם. אברהם היה מודע לכך שללא משפט אין קיום לעולם ולכן ניסה במלחמתו ובהתנהגותו ללמד את כל הסובבים אותו מהו המשפט האלוקי ומהי הדרך הנכונה שלפיה צריך העולם להתנהל.

שאלנו במה השתנתה פעולתו של אברהם מקודמיו ובמה היה כוחו?

1. **"מהפכן" ומורד במוסכמות המקובלות**- אנו רואים שאברהם חקר וגילה את האלוקים בכוחות עצמו.

2. **"המחנך הראשון"**- אברהם אבינו היה המחנך הראשון- והיחיד בתנ"ך כולו. רק על אברהם נאמר שהיה מחנך "וישמע אברם כי נישבה אחיו וירק את **חניכיו** ילידי ביתו"(בראשית י"ד, י"ד) לאחר שגילה שיש מנהיג לבירה אברהם לא שמר את המסקנות לעצמו. אברהם קיבץ את העם מעיר לעיר וממלכה לממלכה והכריז על מציאות ה' בעולם. כיוון שההמון התאסף סביבו ושאל, אברהם היה מודיע לכל אחד כפי דעתו כלומר היה מלמד ומחנך כל אחד לפי הרמה שלו. מיתוך חינוך זה נוצר בית אברהם שנקבצו אליו אלפים ורבבות.

3. **"הישר הראשון"**- אברהם היה הראשון שגילה לא רק את אלוקי העולם אלא גם את האדם ואת יושרו הפנימי ונשמתו האלוקית. אברהם היה הראשון שגילה שעוד לפני הופעת הרע באדם טבוע בו טוב, יושר פנימי וטוהר אלוקי. אברהם גילה לנו שהאדם ישר ומתאים לתורה הישרה שטבעית לו.

4. **"העבד הראשון"**- מיום שברא הקב"ה את העולם לא היה אדם שקראו אדון, עד שבא אברהם אבינו וקראו אדון. לכן אברהם היה הראשון שנקרא עבד ה' ("וירא אליו ד' בלילה...והרביתי את זרעך בעבור אברהם **עבדי**- בראשית כ"ו, כ"ד) -אברהם מכפיף את כל רצונו לרצון ד' ומצליח לעמוד בפני 10 נסיונות קשים מאוד.

"ויבא הפליט ויגד לאברהם העברי" (י"ד, י"ג) -מדוע נקרא "אברהם העברי"?

לאור הנ"ל נוכל להבין מדוע נקרא "אברהם העברי". כל העולם כולו מעבר אחד ואברהם מהעבר האחר. כלומר, אברהם נקרא כך כיוון שהיה עבר בפני עצמו בעולם. כפי שראינו בניגוד לכל העולם שסביבו, אברהם התחיל לחקור ולשאול שאלות וכך גיבש את השקפת עולמו ואמונתו באל אחד. אברהם הפגין אומץ לב והשמיע את האמת שלו ברבים למרות התנגדות ואיומים מצד העריצים שהיו סביבו.

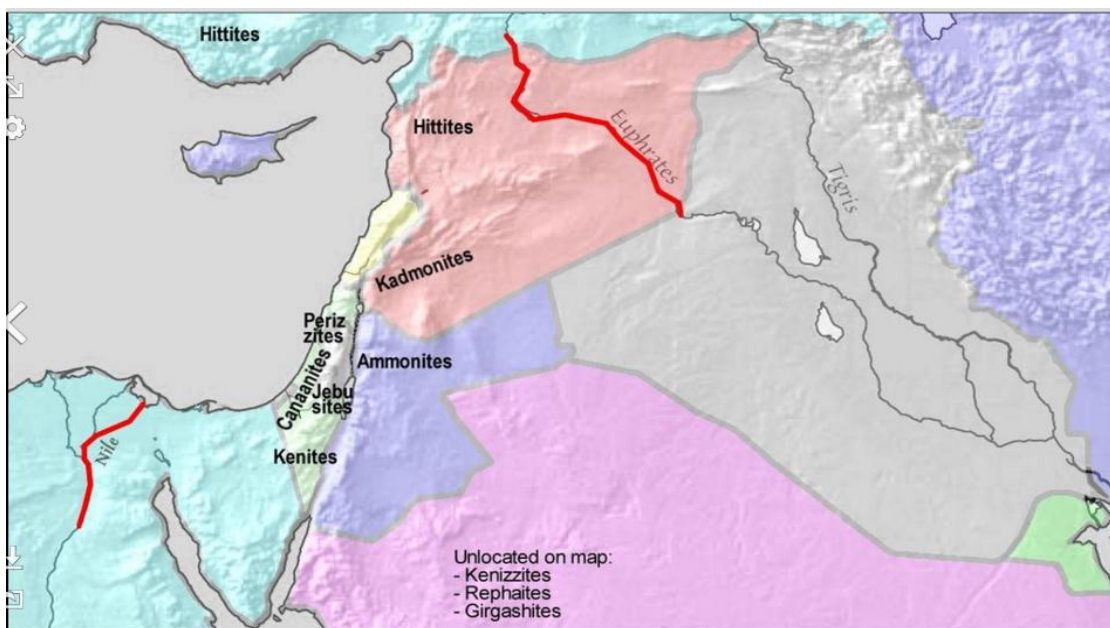
מדוע נקראת השפה המדוברת בישראל עברית ולא ישראלית ? והרי באנגליה השפה המדוברת היא אנגלית, בספרד- ספרדית בצרפת - צרפתית וכו'? הסיבה שלשפת הקודש קוראים דווקא עברית ולא ישראלית כדי להדגיש את ייחודנו משאר העולם ואת היותנו "עבר" בפני עצמנו.

ברית בין הבתרים

"וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי אֲנִי ה' אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאוּר כַּשְׁדִּים לָתֵת לְךָ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ. וַיֹּאמֶר ה' בְּמֵה אֲדַע כִּי אִירְשָׁנָה. וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי קַחְהָ לִּי עֲגֹלָה מְשֻׁלֶּשֶׁת וְעֵז מְשֻׁלֶּשֶׁת וְאֵיל מְשֻׁלֵּשׁ וְתֹר וְגֹזֵל. וַיִּקַּח לוֹ אֶת כָּל אֵלֶּה וַיִּבְתֵּר אֹתָם בַּתְּוֹךְ וַיִּתֵּן אִישׁ בְּתֵרוֹ לְקִרְיַת רַעְהוּ וְאֶת הַצֹּפֵר לֹא בָתֵּר. וַיֵּרֶד הָעֵיט עַל הַפְּגָרִים וַיֵּשֶׁב אֹתָם אֲבָרָם. וַיְהִי הַשָּׁמֶשׁ לְבוֹא וְתִרְדָּמָה נִפְלְאָה עַל אֲבָרָם וַהֲנִי אֵימָה חֲשָׁכָה גְדֹלָה נִפְלְתָה עֲלֵיו. וַיֹּאמֶר לְאֲבָרָם יָדַע תִּדְעַ כִּי גַר יִהְיֶה זֶרְעֲךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וְעַבְדִּים וְעֵנּוּ אֹתָם אֲרַבְעַ מֵאוֹת שָׁנָה. וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּן אֲנֹכִי וְאַחֲרָי כֹּן יֵצְאוּ בְּרִכְשׁ גְּדוֹל... וַיְהִי הַשָּׁמֶשׁ בָּאָה וְעִלְטָה הִיא וַהֲנִי תִנּוּר עֶשֶׂן וְלִפְיֵד אֵשׁ אֲשֶׁר עָבַר בֵּין הַגְּזָרִים הָאֵלֶּה. בַּיּוֹם הַהוּא כָּרַת ה' אֶת אֲבָרָם בְּרִית לֵאמֹר לְזֶרְעֲךָ נִתְּנִי אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת מִנְהַר מִצְרַיִם עַד הַנְּהַר הַגְּדֹל נְהַר פְּרָת...

מהי ברית בין הבתרים? מה היה הרקע ההיסטורי לברית? מדוע נקראה כך? מדוע בתרו את בעלי החיים בברית? מה מסמלים הבהמות והעופות במחזה? מה מסמלת הציפור? מדוע רק אותה לא בתר אברהם? מה מסמל העיט? מדוע כאשר ד' נגלה לאברהם בברית בין הבתרים הוא אומר לו "אני ד' אשר הוצאתיך מאור כשדים" מדוע הקב"ה לא השתמש בתואר אני ד' מלך העולם/בורא שמים וארץ וכו'?

ברית בין הבתרים - הייתה אחת מהאירועים החשובים ביותר בתולדות עם ישראל. בברית בין הבתרים הקב"ה הבטיח לאברהם את ארץ ישראל לאחר תקופה של שעבוד בארץ זרה. בברית זו מגלה ד' לאברהם שבניי יהיו משועבדים 400 שנה ואח"כ יגאלו, יצאו ברכוש גדול ויכנסו לארץ ישראל המובטחת להם. בברית גם מופיעים הגבולות האידיאליים הרחבים ביותר של הארץ (בצפון נהר פרת - באזור העיר חלב בצפון סוריה, בדרום - נהר מצרים באזור קהיר - מצ"ב תמונה).

פנת ארץ ישראל שהובטחה בברית בין הבתרים. הגבול הצפוני והגבול הדרומי מסומנים באדום.

הרקע ההיסטורי - לאחר המלחמה עם ארבעת המלכים, החל אברהם לחשוש: האם הנס הגדול שאירע לו בא כשכר על כל המצוות שעשה ואז לא יוסיף עוד לקבל שכר? בורא העולם התגלה אליו ואמר לו: "אל תירא אברהם... שכרך הרבה מאוד!" (ט"ו, א') אברהם תוהה: "...אלוקים, מה תיתן לי, ואנוכי הולך ערירי?". מה טעם לי לקבל שכר, אם לי ולאשתי שרי לא נתת בן? בתגובה מבטיח לו אלוקים: "אשר ייצא ממעיך הוא יירשך... הבט נא השמימה וספור הכוכבים אם תוכל לספור אותם.. כה יהיה זרעך". הקב"ה מוסיף ומבטיח לאברהם כי ארץ כנען תינתן לו

ולזרעו אחריו, ואברהם מבקש מאלוקים סימן, כיצד הוא אכן יידע כי הוא עומד לקבל את הארץ? אולי אברהם או זרעו יחטאו ולא יקבלו את הארץ? אולי הגויים יעשו תשובה ויקבלו אותה? ואז הקב"ה כורת עם אברהם את ברית בין הבתרים ומבטיח לו שיירש את הארץ בכל מקרה.

מדוע נקראה כך? מדוע בתרו את בעה"ח? בברית זו הקב"ה ציוה את אברהם לקחת עגלה, עז, איל תור וגוזל, לבתר את הבהמות והתור אך לא את הציפור, ולהעמיד את הבתרים אחד מול השני. כך הייתה דרך כורתי הברית, לחלק בהמה ולעבור בין בתריה כדי לסמן את החיבור ביניהם ומכאן השם "ברית בין הבתרים". ואולי המשמעות היא שהיו כורתי הברית נשבעים, שאם לא ישמרו את הברית יהיה דינם כדין העגל החתוך.

מה מסמלים הבהמות והעופות במחזה? מה מסמלת הציפור? מדוע רק אותה לא בתר אברהם?

מה מסמל העיט? הבהמות המבוותרות מסמלות את אומות העולם שהרעו לישראל שיהיו מחולקים ילחמו ויבתרו אחד את השני עד שיכלו. הציפור שלא נבתרה מסמלת את עם ישראל גם שיהיו קיימים לנצח (במשמעות פיזית קיומית) וגם שיישאר מאוחדים נאמנים לדתם ואמונתם למרות שיהיו מפוזרים בגלות הקשה. (לפי הרד"ק-)

העיט מנסה לרדת ולאכול מנבלות הבהמות, אך אברהם מפריח אותו. ישנם כאלו הרואים בעיט את אומות העולם המנסים להכחיד את עם ישראל, אך אברהם מפריח ומבריא אותם – הם לעולם לא יצליחו לעשות זאת. דעות אחרות דווקא רואות את העיט כדוד המלך שינסה "לאכול את הפגרים", להילחם באומות העולם שמנסים להכחיד את עם ישראל, אך לא יורשה לו לעשות זאת עד שיבוא מלך המשיח וישלים את המלאכה.

בברית בין הבתרים הקב"ה בוחר לפנות לאברהם בפניה אישית מיוחדת "אני ד' אשר הוצאתיך מאור כשדים" ולא בתואר של "אני ד' בורא העולם" כדי להדגיש את הקרבה את הקשר האישי וההתחברות המיוחדת שנוצרה עם אברהם במקום קשר מרוחק כבורא העולם. בדיוק כמו שנאמר לבניי על הר סיני "אנכי ד' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים".

הארץ המובטחת

"ויהי רעב בארץ, וירד אברהם מצרימה לגור שם כי כבד הרעב בארץ... (יב, י'). כשאברהם מגיע לארץ ישראל, הוא נתקל ברעב כבד. האם זו הארץ המובטחת? איזה מין ארץ זו? ואם לא די בכך, כשמסתיים הרעב בארץ ואברהם חוזר הוא מסתבך במלחמה אישית כאן בארץ: "וישמע אברהם כי נשבה אחיו... וירדוף עד דן... וירדפם עד חובה אשר משמאל לדמשק" (יד, יד-טו).

מדוע יש רעב כבד ומלחמות דווקא בארץ המובטחת? מדוע דווקא הארץ המובטחת מועדת לפורענויות? האם כדי לעבוד את ה' בשלווה לא היה טוב יותר שנחלתנו תהיה במקום שקט יותר? הרש"ר הירש (הרב שמשון בן רפאל הירש 1808-1888 מנהיגה החשוב של היהדות האורתודוקסית בגרמניה במאה ה-19, אבי שיטת "תורה עם דרך ארץ"), מסביר שארץ ישראל נבחרה דווקא משום שהיא מופקרת לרעב ומלחמות. ואת זה רצה הקב"ה ללמד את אברהם מיד כשהגיע לארץ ישראל. **מה המסר בעובדות אלו?** עצם טבעה של הארץ אינו מבטיח לא כלכלה בריאה ולא שקט ממלחמות. הארץ תשגשג ותהיה מוגנת באופן ניסי ולא טבעי, בכוח ההבטחה האלווקית, רק אם יושבי הארץ ינהגו לפי המוסר האלוקי. **עמי העולם יתפעמו למראה מדינה זו שתזכה לשלום ולשפע כלכלי בניגוד לטבעה ואז יבינו שכל זאת בגין המוסר האלוקי שלאורו הולכים היושבים בה, ויתקנו את דרכם הרעה.**